

Dagens frågor

Omotiverad kontroll

Etableringskontrollen av tandläkare behålls även under innevarande år. Det har riksdagens socialistiska majoritet bestämt. Kontrollen behövs fortfarande, hävdades det, för att "anpassa tandvårdsresurserna till behov och samhälls-ekonomiskt utrymme och därvid uppnå en såväl mellanregional som inomregional utjämning".

Det är motiverat att fråga om det är någon sorts Dagmarreform även inom tandvården som föresvävar socialdemokraterna och som gör att de så ängsligt värnar om det nu mer än tio år gamla hindret för fri företagsamhet. Eller vill de på sikt socialisera hela tandvårdssektorn? Några sakskalet att behålla etableringskontrollen finns i varje fall inte.

Etableringskontrollen av tandläkare har på många håll fungerat så att den motverkat regional balans. Det har förekommit att landsting sagt nej till tandläkare som velat öppna privatpraktik i glesbygdsområden där tillgången på tandvård varit låg.

Nu blir det knappast några problem längre med regionala obalanser inom tandvården. Den tidigare bristen på tandläkare är förvandlad till ett överskott. Det leder till att tandläkare för sin försörjning tvingas arbeta där det alltså finns behov av deras tjänster. Det som kan avhålla somliga från att vilja etablera sig i glesbygd är svårigheterna för maken eller maken att få arbete där.

Utredningar visar att privatpraktiker drivs mera ekonomiskt och rationellt än folktandvården. Förklaringarna härtill torde vara flera. En del administrativa göromål sköts av privatpraktikern själv på fritiden och klassas följaktligen inte

som utgift. Hans kostnader för lokaler och inventarier är många gånger lägre. Framför allt har privatpraktikern ett direkt intresse av att hålla nere personalkostnaderna.

Man kan också lägga en mera principiell, ideologisk aspekt på frågan om etableringskontroll.

Varför skall fri företagsamhet – inom tandvården rör det sig huvudsakligen om småföretagsamhet – motverkas av myndigheterna? Varför skall inte den enskilda tandläkaren själv få välja vilken företagsform han vill verka i? Varför skall inte marknaden – medborgarnas efterfrågan på tandvård – tillåtas fungera även på det här området?

Varför stiger dollarn?

Det finns många förklaringar till den höga dollarkurs som nu under lång tid förbryllat världens valutaexperter. Bland de oftast återkommande förklaringarna hör påståendet att dollarn stiger därför att den amerikanska statsbudgeten har ett stort underskott; en förklaring som strider mot sunt förnuft.

Kanske är det istället så att den stigande dollarkursen hänger samman med den internationella skuldkrisen. Tanken skulle då vara att bankerna, som har lånat ut mångmiljardbelopp i dollar på oöverskådligt lång tid till länder som Argentina och Filippinerna, och finansierat det med inlåning på Eurodollarmarknaden på 90 dagar, således var 90:e dag måste låna upp nya dollar, till varje pris.

Skuldländerna har således lånat 700 miljarder dollar när dollarn stod i ungefär sex kronor och är nu skyldiga med ränta 800 miljarder dollar när dollarn står i över nio kronor.

Då hjälper det föga att bankerna sänker sin provision med 1/4 procent när skulderna skall omförhandlas och skjutas allt längre in i en oviss framtid.

Man har också kunnat läsa i Financial Times att: "Dollarn också har stöttats av den avsevärda minskningen av den internationella bankutlåningen, vilket har lett till en brist på dollar på valutamarknaden. De amerikanska bankernas utlandsutlåning har minskat från 45 miljarder dollar 1982 till en nettoåterbetalning på 24 miljarder 1983."

Tesen att den absurt höga dollarkursen sammanhänger med skuldcrisen styrks av det faktum att dollarns ned- och uppgång de senaste åren i tiden sammanfaller med upp- och nedgången i utlåningen från bankerna till de länder som nu kallas skuldländerna.

Det har säkert större betydelse för dollarkursen än att Carter sägs ha varit besynnerlig och att Reagan är bra.

Tvångsförsäkringar

Elektrikerförbundet har sedan en tid tillbaka en kollektiv hemförsäkring som är obligatorisk för medlemmarna. Försäkringsbolaget är det Rörelsen närstående Folksam – något annat vore givetvis otänkbart.

Den här kollektiva tvångsförsäkringen har likväl inte kunnat införas utan födslovåndor. Några medlemmar har tom dragit igång en rättslig process mot förbundet. Dessutom har regeringen funnit sig föranlåten att tillsätta två statliga utredningar, som skall se över försäkringsverksamheten i stort. Man är numera också skyldig att anmäla sådana här arrangemang till försäkringsinspektionen

innan avtal träffas.

Mot den bakgrunden är det anmärkningsvärt att regeringen ändå gett klartecken för Målareförbundets kollektiva hemförsäkring i Folksam. Det skedde trots att de båda utredningarna ännu inte är färdiga med sitt arbete, och trots att näringsfrihetsombudsmannen, konsumentverket och försäkringsinspektionen avstyrkt Målareförbundets tvångsförsäkring.

Det skall påpekas att regeringen sagt nej till fler kollektiva hemförsäkringar innan försäkringsverksamhetskommittén blivit klar med sin utredning, vilket väntas bli i vår. Men just därför var det ännu mera egendomligt att samtidigt godta Målareförbundets hemförsäkring. Var finns konsekvensen?

Kollektiva tvångsförsäkringar av det slag som Elektrikerförbundet och Målareförbundet nu genomdrivit måste bestämt avvisas. De snedvrider konkurrensen mellan försäkringsbolagen och riskerar att skapa en monopolliknande situation på försäkringsmarknaden. Därtill kommer givetvis att det inte är självklart att just Folksams hemförsäkringar i längden skulle bli billigare och bättre än andra försäkringsbolags bara för att företaget står facket och Partiet nära.

En annan viktig invändning är att den enskilde medlemmens integritet och valfrihet äventyras. Varför skall han inte själv, utan inblandning av sin fackliga organisation, få välja om han vill ha en hemförsäkring, och i så fall vilket bolag han önskar anlita? Betvivlar verkligen förbundsledningarna att han är kapabel att fatta sådana beslut utan beskäftiga pekpinningar?

Beror inflationen på prisstegringarna?

I TCO-ekonomernas höstrapport står att läsa att "de kraftiga prisstegringarna på dagligvaror är en viktig förklaring till varför inflationen i Sverige är väsentligt högre än i jämförbara länder."

Ja, vore det inte för prisstegringarna så vore inflationen inte så svår att tas med.

(s) och barnfamiljerna

Socialminister Sten Andersson har skrivit ett brev "Till Dig som har barn". Det är ingen hejd på hur bra allt nu skall bli tack vare den socialdemokratiska regeringen. Barnfamiljerna skall få sin standard betydligt förbättrad under 1985. Då "höjs barnbidragen mer än någonsin tidigare, lönerna ökar och marginalsatserna sänks", skriver Sten Andersson.

Socialministern glömmer dock att berätta om skattehöjningarna. Sloandet av förvärvsavdraget slukar en stor del av barnbidragsökningen. Den höjda bensinskatten drabbar också i stor utsträckning barnfamiljerna.

Många familjer har valt att köpa villa eller radhus för barnens skull. De ändrade reglerna för ränteavdrag och den höjda fastighetsskatten drabbar dem som Sten Andersson ömmar så starkt för i sitt brev.

Nej (s) fortsätter sin gamla linje i fråga om skatten. Barnfamiljerna – som så många andra – har fastnat i fattigdomsfällan. Det hjälper inte hur mycket de arbetar, de lyckas ändå inte höja sin inkomst efter skatt.

Att ge och ta

De "lärarlösa lektionerna" i grundskolan skall försvinna enligt budgetproposi-

tionen. Kommunerna skall få ökade resurser för att betala vikarier.

Samtidigt drar staten in samma belopp genom att ändra rutinerna för utbetalning till kommunerna av statsbidraget för skolan. Hittills har kommunerna fått hela anslaget på en gång. Nu portioneras det ut och kommunerna går miste om ränteintäkterna.

Till syvende och sist blir det alltså kommunerna själva som får finansiera borttagandet av de "lärarlösa" lektionerna.

Framgång kräver misslyckande

Tidsandan talar för borgerlig valseger. Risken förefaller emellertid finnas för att det blir vad Engellau och Westholm har kallat dekadens i ytterligare tre år.

Skälet härtill kan vara att inte tillräckligt många av väljarna på valdagen 1985 kommer att vara övertygade om att socialdemokraterna och Feldt verkligen har försökt och verkligen har misslyckats med sin modell.

Om vi tittar på Danmark och England ser vi där att man i varierande men hög grad har försökt och delvis lyckats att lägga om kursen. Kanske orsaken till att Thatcher och Schlüter har lyckats med det – om de nu har det – mer står att finna hos deras företrädare – Callaghan och Jørgensen – än hos Thatcher och Schlüter.

Den djupa men enkla tanken skulle vara att en regering får "mandate for change" först när deras företrädares politik har blivit djupt misskrediterad i väljarnas ögon.

Med det synsättet var det inte konstigt att perioden 1976–1982 blev som den blev.

Ju större insikten bland väljarna blir att socialdemokraterna – och också den socialdemokratiska modellen – har misslyckats, desto större blir en sannolik borgerlig regerings handlingsutrymme.

Den vetenskapliga kapitalismen

Frågan om man skall ha socialism eller marknadsekonomi anses av många vara en ideologisk fråga som beror på vilka värderingar man har.

Är det verkligen så?

Är det inte snarare en rent empirisk fråga. Det är bara att jämföra hur det ser ut i de länder som har provat på den socialistiska metoden med den verklighet som finns i de marknadsekonomiskt/kapitalistiska länderna.

Vad skall man ha för underliga värderingar för att finna att det är bättre med socialism?